

Den Simons ILION

S engleskog preveo
Goran Skrobonja

**Čarobna
knjiga**

*Za to se vreme Um, ugodnosti lišen,
U sreću svoju povuče, uslišen:
Um, Okean taj gde vrsta svaka
Nađe odmah svog parnjaka;
I opet tvori, nadilazi njih
Zbog Mora i Svetova drugih;
I što stvoreno beše iskoreni
U misao zelenu u zelenoj seni.
– „Vrt“ Endrua Marvela*

O imetku

*Jer se opljačkati mogu i goveda i tovne ovce,
mogu se tronošci steći i jošte plavogrivi konji,
ali se nikada duša čovečja ne vraća nit se
može uloviti kad jednom iz ograde zubne izleti.
– Ahilej u Homerovoj Ilijadi
Deveto pevanje, 405–409¹*

*Gorko srce što sačeka svoj tren i ujede.
– Kaliban, „Kaliban o Setebu“,
Roberta Brauninga*

¹ Prema prevodu Miloša Đurića, Homer: *Ilijada*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002; ovaj prevod – i *Rečnik grčke i rimske mitologije* Dragoslava Srejić i Aleksandrine Cermanović, SKZ, Beograd, 1987 – korišćeni su kao referenca kada su u pitanju imena likova i geografski pojmovi vezani za *Ilijadu* u Simonsovom tekstu. (Prim. prev.)

Ravnice Iliona

Gnev.

Gnev mi, Muzo, pevaj, Ahileja, Peleju sina, ubice, ljudomore, čiji je usud da pogine, pevaj gnev koji je Ahajce koštao toliko vrljih ljudi i poslao toliko živih, srčanih duša u sumornu Kuću mrtvih. I kad si već kod toga, Muzo, pevaj gnev samih bogova, tako drskih i tako moćnih ovde, na svom novom Olimpu, i gnev postljudi, koliko god bili mrtvi i nestali, te gnev onih malobrojnih preostalih pravih ljudi, koliko god bili obuzeti sobom i beskorisni. I dok pevaš, Muzo, pevaj takođe gnev onih bića promišljenih, svesnih, ali ne baš toliko nalik ljudima što sanjaju tamo pod ledom Evrope, umiru u sumpornom pepelu Ija i rađaju se u hladnim prevojima Ganimeda.

O, i pevaj o meni, Muzo, o jadnom Hokenberiju, rođenom iznova protiv svoje volje – o jadnom mrtvom doktoru Tomasu Hokenberiju, Hokenbušu za prijatelje, za prijatelje koji su se odavno pretvorili u prah na svetu odavno napuštenom. Pevaj *moj* gnev, da, *moj gnev*, Muzo, koliko god sitan i beznačajan taj gnev bio kada se meri s gnevom besmrtnih bogova ili kada se upoređi s besom bogomore Ahileja.

Kad bolje razmislim, Muzo, nemoj uopšte pevati o meni. Znam te. *Tebi* sam se obavezao i služio, Muzo, kučko kakve nema. I ne verujem ti, Muzo. Ni najmanje.

Ako već treba da budem nevoljni Hor u ovoj priči, onda sa pripovedanjem mogu započeti gde god odaberem. Biram da započnem ovde.

Dan je kao i svaki drugi tokom više od devet godina od mog ponovnog rođenja. Budim se u barakama Sholije, tamo gde je pesak

crven a nebo plavo, među velikim kamenim licima, Muza me doziva, njuše me i propuštaju krvožedni kerberidi, hitam baš kao što treba trideset vertikalnih kilometara uzbrdo do zelenih vrhova Olimpa superbrzim kristalnim pokretnim stepenicama na istočnoj strmini i – kada se pojavim u praznoj Muzinoj vili – sholik kome je smena završena uputi me u situaciju, stavim na sebe opremu za morfovanje i protivudarni oklop, zavučem teazersku palicu za opasač, a onda se prebacim kvantnim teleportom na ravnice Iliona.

Ako ste ikada zamišljali opsadu Iliona, kao što sam ja profesionalno činio duže od dvadeset godina, moram vam reći da vaša mašta gotovo izvesno nije bila dorasla tom zadatku. Moja nije. Stvarnost je znatno čudesnija i strašnija čak i od onoga što je slepi pesnik naumio da vidimo.

Pre svega, tu je grad, Ilion, Troja, jedan od velikih naoružanih polisa antičkog sveta – više od tri i po kilometra daleko od plaže gde sada stojim, ali ipak vidljiv, divan i dominantan na svojoj uzvisini, sa visokim zidovima obasjanim hiljadama baklji i lomača, sa kulama koje nisu baš toliko neizmerno visoke kao što je Marlo želeo da pomislimo, ali i dalje zapanjujuće – visoke, zaobljene, tuđinske, impozantne.

Onda su tu Ahajci i Danajci i ostali okupatori – tehnički još ne Grci pošto će taj narod nastati tek posle više od dve hiljade godina, ali ja ću ih svejedno zvati Grcima – nanizani kilometar za kilometrom duž obale. Kada sam predavao *Ilijadu*, govorio sam studentima da je Trojanski rat, uprkos svoj homerovskoj slavi, verovatno u stvarnosti bio prilično mali događaj – nekoliko hiljada grčkih ratnika protiv nekoliko hiljada Trojanaca. Čak i najobavešteniji članovi *sholije* – te grupe izučavalaca *Ilijade* koja je postojala gotovo dva puna milenijuma – procenili su na osnovu speva da nije moglo biti više od 50.000 Ahajaca i ostalih grčkih ratnika koji su se iskrcali duž obale iz svojih crnih brodova.

Pogrešili su. Procene sada pokazuju da ima više od 250.000 grčkih napadača i otprilike upola manje trojanskih branilaca i njihovih saveznika. Očigledno, svaki ratnik junak na grčkom ostrvlju pohitao je u tu bitku – jer bitka je podrazumevala pljačku – i poveo sa sobom svoje vojnike, pratioce, robove i konkubine.

Vizuelni utisak je zapanjujući: kilometar za kilometrom obasjanih šatora, logorskih vatri, odbrambenih barijera od zašiljenog kolja, kilometri rovova iskopanih u tvrdom tlu iznad plaža – ne da bi se u njima zgurili i sakrili, već da bi tako odvratili od napada trojansku konjicu – i na hiljade lomača, vatri za pripremanje obeda i vatri za spaljivanje leševa, koje obasjavaju sve te kilometre šatora i ljudi i blistaju na uglačanim kopljima i sjajnim štitovima.

Vatre za spaljivanje leševa.

Jer u proteklih nekoliko nedelja, kuga se zavukla u grčke redove, pobivši najpre magarce i pse, a zatim vojnika tu, slugu tamo, sve dok najednom u proteklih deset dana nije prerasla u epidemiju i pobila više ahajskih i danajskih junaka nego branioци Iliona za više meseci. Podozrevam da je u pitanju tifus. Grci su sigurni da je to bes Apolonov.

Video sam Apolona iz daljine – kako na Olimpu, tako i ovde – i to vam je jedan vrlo gadan baja. Apolon je bog strelac, gospodar srebrnog luka, „onaj koji udara izdaleka“ i, mada je bog lečenja, istovremeno je i bog bolesti. I više od toga, on je glavni božanski saveznik Trojanaca u ovoj borbi, i da je po Apolonovoj volji, Ahajci bi bili zbrisani. Bez obzira na to da li je ta tifusna groznica došla iz reka punih leševa i drugih ovdašnjih zagađenih voda ili iz Apolonovog srebrnog luka, Grci su u pravu što misle da im on želi zlo.

U ovom trenutku, ahajski „gospodari i kraljevi“ – a svaki od tih grčkih junaka jeste nekakav kralj ili gospodar u sopstvenoj oblasti i sopstvenim očima – okupljaju se za javnu skupštinu blizu Agamemnonovog šatora kako bi odlučili šta da preduzmu ne bi li okončali tu pošast. Prilazim polako, gotovo sa oklevanjem, iako bi posle devet godina čekanja ovo trebalo da bude najuzbudljiviji trenutak u mom dugom posmatranju ovog rata. Večeras Homerova *Ilijada* zaista počinje.

O, prisustvovao sam ja mnogim elementima iz Homerovog speva koje je pesnik vremenski pogrešno locirao, kao što je takozvani Spisak brodova, skup i popis svih grčkih snaga, koji se nalazi u Drugom pevanju *Ilijade*, ali ja sam video da se zbilo pre više od devet godina prilikom pripreme ove vojne ekspedicije u Aulidi, tesnacu

između Eubeje i grčkog kopna. Ili *Epipoleza*, smotra vojske koju vrši Agamemnon, a zbiva se u Četvrtom pevanju Homerovog epa, ali ja sam video da se dogodila ubrzo po iskrčavanju armija ovde, blizu Iliona. Posle tog događaja usledilo je ono što sam u predavanjima nazivao *Teihoskopijom* ili „Gledanjem sa bedema“, kad Helena prepoznaje razne ahajske junake pred Prijamom i drugim trojanskim vođama. *Teihoskopija* se pojavljuje u Trećem pevanju speva, ali u stvarnom sledu događaja zbila se ubrzo po iskrčavanju i *Epipolezi*.

Ako ovde uopšte *postoji* stvarni sled događaja.

U svakom slučaju, večeras je skup kraj Agamemnonovog šatora i sukob između Agamemnona i Ahileja. Tu *Ilijada* počinje, i trebalo bi da ovde bude usmerena sva moja energija i profesionalna umešnost, ali istina je da me zdravo zaboje za sve to. Neka se šepure. Neka besne. Neka Ahilej posegne za mačem – pa, priznajem da me zanima da to pogledam. Hoće li se Atena zaista pojaviti da ga spreči ili je ona samo metafora za Ahilejev zdrav razum koji je prevladao? Ceo život sam čekao odgovor na takvo pitanje i odgovor je samo nekoliko minuta daleko, ali, začudo, neopozivo... zdravo... me... zaboje.

Devet godina bolnog ponovnog rađanja i sporog vraćanja pamćenja, neprekidnog ratovanja i neprekidnog herojskog šepurenja, da ne pominjem to što sam rob bogova i Muze, sve to je uzelo svoj danak. U ovom trenutku bio bih podjednako zadovoljan kada bi se pojavio jedan B-52 i ispustio atomsku bombu i na Grke i na Trojance. Jebeš sve te junake i drvene kočije na kojima su se dovezli.

Ali vučem se prema Agamemnonovom šatoru. Ovo je moj posao. Ako ovo ne osmotrim i ne pošaljem Muzi izveštaj, neću zbog toga izgubiti mesto na katedri. Bogovi će me svesti na koštane opiljke i prašnjavu DNK iz kojih su me ponovo stvorili i to će, kao što kažu, biti to.

Brda Ardisa, Ardis Hol

Diman se dofaksovao i očvrstnuo blizu Adine kuće, a onda glupavo zažmirkao prema crvenom suncu na obzorju. Nebo je bilo vedro, a suton je goreo između visokih stabala na vencu i zahvaljujući njemu i polarni i ekvatorijalni prsten svetleli su dok su se obrtali na kobaltnom nebu. Diman je bio dezorijentisan zato što je ovde bilo večer, a pre samo jedne sekunde bilo je jutro kada se ofaksovao sa Tobijeve žurke povodom Druge dvadesetice u Ulanbatu. Prošle su godine otkad je posetio Adinu kuću i, ako se izuzmu oni prijatelji kojima je najredovnije odlazio u posetu – Sedmen u Parizu, Ono u Belinbadu, Rajzir u njenoj kući na liticama Čoma, još nekoliko drugih – pojma nije imao na kom će se kontinentu ili u kojoj vremenskoj zoni naći. Ali opet, Diman nije znao ni za imena niti položaj kontinenata, a kamoli za geografske koncepte ili vremenske zone, pa mu sam nedostatak znanja ništa nije ni značio.

Opet, ovo ga je dezorijentisalo. Izgubio je jedan dan. Ili ga je možda stekao? U svakom slučaju, vazduh je ovde mirisao drugačije – vlažnije, zasićenije, divljije.

Diman se obazre oko sebe. Stajao je u središtu platforme generičke faks-stanice – na tom uobičajenom krugu od permabetona s otmenim gvozdanim stubovima na čijim su vrhovima bile žute kristalne nadstrešnice, a blizu središta kruga na stubu nalazio se neizbežni kodirani znak koji on nije umeo da pročitati. U dolini se nije videla nikakva druga građevina, samo trava, drveće, potok u daljini, sporo okretanje prstenova ukrštenih iznad njega poput armatura kakvog velikog, sporog žiroskopa.

Veće je bilo toplo, vlažnije nego u Ulanbatu, a faks-platforma bila je smeštena u središtu travnate poljane okružene niskim brežuljcima. Šest metara iza kružne platforme stajale su drevne otvorene karuce za dve osobe, s jednim točkom i sa podjednako drevnim servitorom koji je lebdeo iznad mesta za vozača, dok je jedan jedini vojnik stajao između drvenih držalja. Prošlo je više od decenije otkad je Diman posetio Ardis Hol, ali sada se setio koliko je sve to bilo varvarski nezgodno. Apsurdno, da neko u kući nema faks-stanicu.

„Diman-*Ur?*“, upita servitor, iako je očito znao ko je on.

Diman progunđa nešto i pruži svoju izanđalu putnu torbu. Majušni servitor dolebdje bliže, uze prtljag među obložene šiljke i utovari ga u platneni odeljak karuca dok se Diman peo unutra. „Da li čekamo još nekoga?“

„Vi ste poslednji gost“, odgovori servitor. On odzujaju u svoju nišu u obliku polulopte i škljocnu komandu; vojnik sčepa držalje karuca i zakaska prema zalazećem suncu, dok su njegove crvenkaste noge i točak karuca dizali veoma malo prašine na šljunčanom drumu. Diman se zavalio u zelenu kožu, osloni se obema rukama o svoj štap za pešačenje i prepusti uživanju u vožnji.

Nije došao da poseti Adu, već da je zavede. Time se Diman bavio – zavodio je mlade žene. I sakupljao je leptire. Činjenica da je Ada bila u svojim srednjim dvadesetim, dok se Diman približavao svojoj Drugoj dvadesetici, njemu nije značila ništa. Kao ni to što je Ada bila njegova bliska rođaka. Tabui incesta odavno su nestali. „Genetska devijacija“ za Dimana nije postojala ni kao koncept, ali sve i da jeste, on bi se pouzdao u to da će firmarijum srediti stvar. Firmarijum je mogao da sredi sve.

Diman je bio u poseti Ardis Holu pre deset godina u ulozi rođaka – i pokušao je da zavede drugu Adinu rođaku, Virdžiniju, iz čiste dosade, pošto je Virdžinija bila privlačna koliko i kakav vojnik – kada je prvi put video Adu голу. Išao je jednim od beskrajnih hodnika u Ardis Holu u potrazi za konzervatorijumom gde se doručkovalo, kad je prošao kraj sobe mlade žene; vrata su bila odškrinuta, a tamo, kao odraz u visokom, izvitoperenom ogledalu bila je Ada, koja se

sunderom prala iznad lavaboa, odevena samo u izraz blage dosade – kako je Diman kasnije saznao, Ada je bila svakakva, ali nipošto nije posvećivala preveliku pažnju higijeni – i njen odraz, ta mlada žena koja se upravo pomaljala iz čaure detinjstva, obuzela je njega, tog odraslog muškarca jedva nešto starijeg nego što je Ada sada bila.

Čak i tada, sa bucmastim tragovima detinjstva još prisutnim na kukovima, butinama i propupelim dojnama, Ada je bila prizor zbog kog je vredelo zastati i diviti se. Bleda – devojčina koža uvek je bila meka i bela kao pergament, koliko god boravila napolju – sivih očiju, sa usnama boje maline i crnom crnom kosom, bila je pravi san erotomana amatera. U to vreme kultura je od žena zahtevala da se briju ispod pazuha, ali ni mlada Ada, ni – Diman se iskreno tome nadao – njena odrasla verzija nisu obraćale na to pažnju baš kao ni na većinu drugih kulturoloških modaliteta. Zamrznuto u visokom ogledalu tada (i pribodeno i uzdignuto visoko u zbirci Dimanovih sećanja sada) bilo je to telo devojčice, ali već jedro, teške blede dojke, glatka koža, živahne oči, a sve to bledilo naglašavala su četiri crna maljava mesta – talasasti znak pitanja od kose koju je nosila pažljivo podignutu osim kada se igrala, a to je najčešće bio slučaj, dva zarezna ispod njenih mišica, i savršeni uskličnik – još nedozreo u trougao – koji je vodio prema senkama među njenim butinama.

Dok se vozio u karucama, Diman se osmehivao. Nije imao pojma zbog čega ga je Ada pozvala na tu rođendansku proslavu posle toliko godina – niti čija se Dvadesetica slavi – ali bio je ubeđen da će zavesti mladu ženu pre povratka faksom u stvarni svet žurki, dugih poseta i uzgrednih veza sa belosvetskim ženama.

Vojniks je kaskao bez napora i vukao karuce praćen samo šuštanjem šljunka ispod nogu i tihim zujanjem drevnih žiroskopa u samoj kočiji. Senke su se prikradale dolinom, ali uski put dizao se preko grebena i hvatao poslednje tragove sunca – prepolovljen na sledećem grebenu na zapadu – a onda se spuštao u širu dolinu, gde su se polja sa nekakvim niskim usevima pružala s obe strane. Servitori koji su

ih obrađivali strelovito su nadletali polja, kao mnoštvo lebdećih lopti za kriket, pomislio je Diman.

Put je skretao prema jugu – levo od Dimana – i prelazio reku natkrivenim drvenim mostom, a onda se vraćao natrag uz strmiji brežuljak, gde je ulazio u staru šumu. Diman se nejasno sećao da je u toj drevnoj šumi pre deset godina lovio leptire, kasnije onog istog dana kada je ugledao mladu Adu golu u ogledalu. Sećao se svog uzbuđenja zbog toga što je uhvatio retku vrstu crnog leptira kraj jednog vodopada, a sećanje se mešalo s uzbuđenjem zbog toga što je video devojčinu bledu put i crne malje. Sada se setio kako ga je Adin odraz pogledao kada je blede lice podiglo pogled s vode za umivanje – nezainteresovano, ni zadovoljno ni gnevno, bez stida ali i bez drskosti, donekle klinički – i zapiljilo se u dvadesetsedmogodišnjeg Dimana ukočenog u hodniku od požude – gotovo jednako kao što je sam Diman proučavao uhvaćenog crnog leptira.

Karuce su se približavale Ardis Holu. Pod drevnim hrastovima, brestovima i stablima jasena pri vrhu brda bilo je mračno, ali duž drumu bili su postavljeni žuti fenjeri, a u prašumi su se nazirali nizovi šarenih fenjera koji su možda ocrtavali staze.

Vojniks je istrčao iz šume i ukazao se sumračni prizor: Ardis Hol blistav na svom vrhu; staze i putevi od belog šljunka što krivudaju od njega u svim pravcima; duga, travnata utrina koja se proteže od glavnog zdanja gotovo pola kilometra pre nego što zeleni potes ne zapreči još jedna šuma; reka iza nje, još svetlucava od zamirućeg svetla s neba; a kroz procep u brdima na jugozapadu, pogled na pošumljenija brda – crna, bez svetala – a onda još brda iza toga, sve dok se crni grebeni ne stope s mračnim oblacima na horizontu.

Diman uzdrhta. Sve do tog trenu nije se setio da se Adina kuća nalazi u blizini šume dinosaurusa na tom kontinentu, koji god da je. Setio se da je prilikom svoje prethodne posete bio prestravljen, iako su ga Virdžinija, Vanesa i svi ostali uveravali da opasnog dinosaurusa nema na osamsto kilometara unaokolo – u stvari, uveravali su ga svi osim petnaestogodišnje Ade, koja ga je samo gledala tim proračunatim, blago uveseljenim pogledom koji je ubrzo upoznao

kao njen uobičajeni izraz. Tada ne bi izašao ni da prošeta da nije bilo leptira. Sada bi bilo potrebno više od toga. Iako je znao da je savršeno bezbedan, okružen vojniksima i servitorima, Diman nije imao nikakvu želju da ga proždere izumrli reptil i da se probudi u firmarijumu sa sećanjem na tu nedostojnost.

Džinovski brest nizbrdo od Ardis Hola bio je okićen mnoštvom fenjera; baklje su bile nanizane oko kružnog puteljka i pored staza od belog šljunka koje su vodile od kuće do dvorišta. Svesni vojniki stajali su kraj živica pored prilaznog puta i na rubu tamne šume. Diman vide da je u blizini bresta postavljen dugačak sto – baklje su treperile na večernjem lahoru oko slavljeničke scenografije – i da se nekoliko gostiju već okupilo za večeru. Diman takođe zapazi, sa uobičajenim tragom zadovoljnog snobizma, da se muškarci tu još oblače u svetle odore, burnuse i večernja odela boje zemlje, u stilu koji je u važnijim društvenim krugovima, u kojima se Diman kretao, izašao iz mode pre više meseci.

Vojniks dotrča kružnim puteljkom do ulaznih vrata Ardis Hola, stade pod prugom žutog svetla koje je dopiralo sa tih vrata i spusti držalje karuca toliko blago da Diman nije ni osetio udar. Servitor polete okolo da bi uzeo njegovu torbu dok je Diman silazio, zadovoljan što spušta stopala na tlo, i dalje pomalo ošamućen zbog današnjeg faksovanja.

Ada izlete na vrata i stušti se niz stepenice da se pozdravi s njim. Diman se ukopa u mestu i glupavo se osmehnu. Ada ne samo da je bila lepša nego što je pamtio; bila je lepša nego što je mogao da zamisli.